

Bartłomiej Jefmański

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

POMIAR I OCENA JAKOŚCI USŁUG EDUKACYJNYCH Z ZASTOSOWANIEM ROZMYTEJ METODY SERVQUAL

Streszczenie: Metoda SERVQUAL to jedna z częściej stosowanych metod w pomiarze i ocenie jakości usług. Celem opracowania było zaprezentowanie modyfikacji tej metody polegającej na zastosowaniu liczb rozmytych. Przeprowadzone badanie empiryczne umożliwiło scharakteryzowanie metodologii rozmytej metody SERVQUAL.

1. Wstęp

Jakość usług była i jest przedmiotem wielu badań. Nie dziwi więc, że zagadnienie pomiaru i oceny jakości usług doczekało się wielu metod, z których duża część została scharakteryzowana w opracowaniach: [Bugdol 2008, s. 201-233; Alexander, Hill 2003, s. 212-231]. W przypadku większości tych metod do pomiaru jakości usługi stosowana jest skala Likerta.

Nowe podejście w pomiarze i ocenie jakości usług polega na wykorzystaniu elementów dobrze znanej w literaturze przedmiotu teorii zbiorów rozmytych. Dlatego celem opracowania jest wskazanie podstaw metodologicznych stosowania zbiorów rozmytych na przykładzie popularnego narzędzia pomiaru postrzeganej jakości usług, jakim jest metoda SERVQUAL.

2. Charakterystyka rozmytej modyfikacji metody SERVQUAL

SERVQUAL jest jednym z bardziej popularnych i dobrze opisanych w literaturze przedmiotu narzędzi badawczych stosowanych w pomiarze jakości usług. Zbudowane jest z pięciu kryteriów jakości („konkretność”, „rzetelność obsługi”, „chęć współpracy”, „pewność”, „empatia”), w ramach których wyszczególniono 22 stwierdzenia. Stosowany jest w formie ankiety zbudowanej z trzech części. Pierwsza z nich składa się z 22 stwierdzeń, określanych w dalszej części artykułu atrybutami jakości, i służy do pomiaru oczekiwań konsumentów. Druga część składa się z analogicznej liczby pytań i służy do oceny percepcji usługi przez konsumentów. W trzeciej części dokonuje się względnej oceny pięciu kryteriów. Pomiar jakości usługi odbywa się przez porównanie oczekiwań konsumentów co do usługi i percepcji tej usługi (zob. [Sagan 2003, s. 30-31]).

Autorzy metody zdefiniowali pięć luk jakości, które powodują niezadowolenie konsumenta i skutkują niską oceną jakości (zob. [Dziadkowiec 2006, s. 26]):

- 1) różnica między oczekiwaniami klientów a postrzeganiem tych wymagań przez kierownictwo przedsiębiorstwa,
- 2) różnica między postrzeganiem oczekiwań klientów przez kierownictwo przedsiębiorstwa a specyfikacją usług,
- 3) różnica między specyfikacją jakości usługi a jakością świadczenia usługi,
- 4) różnica między jakością świadczenia usługi a informacjami, które klient ma na temat usługi,
- 5) różnica między poziomem spełnienia oczekiwań a postrzeganiem usługi przez klienta.

Modyfikacja metody SERVQUAL będąca przedmiotem niniejszego opracowania polega na zastosowaniu liczb rozmytych zdefiniowanych w ramach teorii zbiorów rozmytych. Teoria zbiorów rozmytych zaproponowana przez Zadeha jest uogólnieniem klasycznej teorii zbiorów. Uogólnienie polega na tym, że w wariancie klasycznym elementy należą do określonego zbioru bądź nie, natomiast w przypadku zbiorów rozmytych dopuszcza się możliwość częściowej przynależności elementów do zbioru (zob. [Kandel 1982, s. 23-25]).

Zbiór rozmyty A w przestrzeni $X = \{x\}$ oznaczony jako $A \subseteq X$ definiowany jest przez zbiór par $A = \{\mu_A(x), x\} \forall x \in X$, gdzie $\mu_A : X \rightarrow [0,1]$ jest funkcją przynależności do zbioru rozmytego A , która każdemu elementowi $x \in X$ przypisuje jego stopień przynależności do zbioru rozmytego A (por. [Benitez, Martin, Roman 2007, s. 547]).

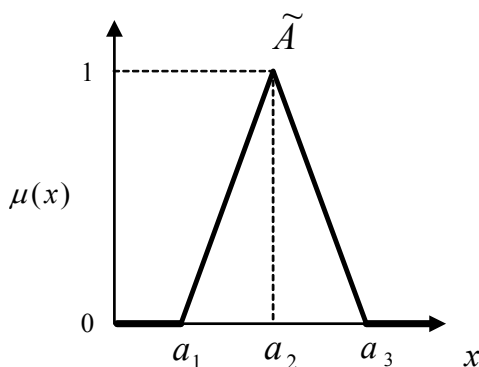
Szczególnym przypadkiem zbiorów rozmytych są liczby rozmyte (np. trójkątne, trapezoidalne). Liczba rozmyta to zbiór rozmyty $A \subseteq R$ określony w zbiorze liczb rzeczywistych spełniający następujące warunki:

- A jest zbiorem normalnym,
- A jest zbiorem wypukłym,
- funkcja przynależności zbioru A jest funkcją kawałkami ciągłą.

Trójkątna liczba rozmyta $\tilde{A}$ zdefiniowana jest za pomocą trzech parametrów a_1, a_2, a_3 gdzie $a_1 < a_2 < a_3$. Funkcja przynależności dla trójkątnej liczby rozmytej dana jest wzorem (zob. [Chien, Tsai 2000, s. 291]):

$$\mu(x) = \begin{cases} \frac{x - a_1}{a_2 - a_1}, & a_1 < x < a_2, \\ \frac{x - a_3}{a_2 - a_3}, & a_2 < x < a_3, \\ 0 & \text{dla } x \leq a_1 \text{ lub } x \geq a_3, \\ 1 & \text{dla } x = a_2. \end{cases} \quad (1)$$

Graficzną interpretację trójkątnej liczby rozmytej prezentuje rys. 1.

Rys. 1. Trójkątna liczba rozmyta

Źródło: opracowanie własne.

W klasycznym wariancie metody SERVQUAL atrybuty jakości są oceniane po stronie zarówno oczekiwań, jak i percepcji za pomocą pięcio-, siedmio- czy dziesięciostopniowej skali porządkowej. W przypadku rozmytej modyfikacji w pomiarze oczekiwań oraz percepcji stosowane są wartości lingwistyczne. Wartości zastosowane w badaniu przeprowadzonym na potrzeby niniejszego opracowania wyszczególniono w tab. 1.

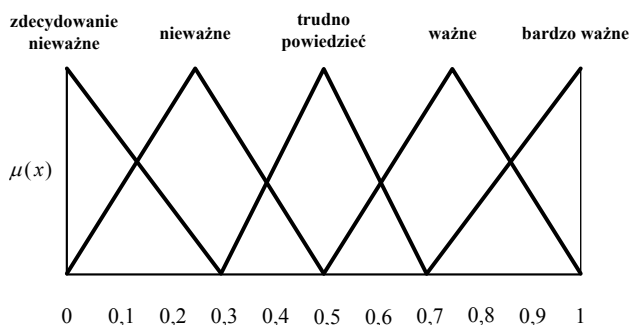
Tabela 1. Wartości lingwistyczne wykorzystane do pomiaru oczekiwań i percepcji jakości usługi przez respondentów

Oczekiwania				Percepcja			
Wartości zmiennej lingwistycznej	Trójkątna liczba rozmyta			Wartości zmiennej lingwistycznej	Trójkątna liczba rozmyta		
	a_1	a_2	a_3		a_1	a_2	a_3
„zdecydowanie nieważne”	0	0	0,3	„bardzo niezadowolony(a)”	0	0	0,3
„nieważne”	0	0,25	0,5	„niezadowolony(a)”	0	0,25	0,5
„trudno powiedzieć”	0,3	0,5	0,7	„trudno powiedzieć”	0,3	0,5	0,7
„ważne”	0,5	0,75	1	„zadowolony(a)”	0,5	0,75	1
„bardzo ważne”	0,7	1	1	„bardzo zadowolony(a)”	0,7	1	1

Źródło: opracowanie własne.

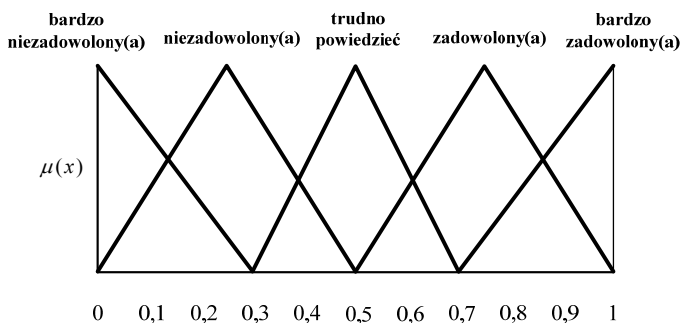
Wartościom lingwistycznym przypisywane są liczby rozmyte. W badaniach dotyczących oceny jakości usług najczęściej stosowane są trójkątne liczby rozmyte.

Zakresy dziedzin trójkątnych liczb rozmytych przyporządkowanych zastosowanym w badaniu wartościom lingwistycznym zaprezentowano na rys. 2 i 3.

Rys. 2. Zakresy dziedzin trójkątnych liczb rozmytych przyporządkowanych wartościom lingwistycznym zastosowanym do oceny oczekiwań respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Huang, Huang 2005, s. 24].

Rys. 3. Zakresy dziedzin trójkątnych liczb rozmytych przyporządkowanych wartościom lingwistycznym zastosowanym do oceny percepcji usługi

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Huang, Huang 2005, s. 24].

W dalszej części procedury dla każdego atrybutu jakości oczekiwań respondentów wyrażone za pomocą wartości lingwistycznych zamieniane są na liczby rozmyte, a następnie uśredniane. Wynikiem jest średnia liczba rozmyta $\bar{\tilde{A}}$. Dla j -tego atrybutu jakości, gdzie $j = (1, 2, \dots, m)$, średnią liczbę rozmytą $\bar{\tilde{A}}_j$ obliczono według następującego równania (zob. [Chien, Tsai 2000, s. 291]):

$$\bar{\tilde{A}}_j = \frac{\tilde{A}_{1j} + \tilde{A}_{2j} + \dots + \tilde{A}_{nj}}{n} = \frac{\left(\sum_{i=1}^n a_1^{(i)}, \sum_{i=1}^n a_2^{(i)}, \sum_{i=1}^n a_3^{(i)} \right)}{n} = (a_1, a_2, a_3), \quad (2)$$

gdzie: $\tilde{A}_{ij}$ – liczba rozmyta przyporządkowana wartości lingwistycznej nadanej przez i -tego respondenta j -temu atrybutowi jakości,

- $a_1^{(i)}, a_3^{(i)}$ – odpowiednio lewy i prawy zakres dziedziny liczby rozmytej $\tilde{A}_{ij}$,
 $a_2^{(i)}$ – wartość dziedziny liczby rozmytej $\tilde{A}_{ij}$, dla której funkcja przynależności przyjmuje wartość równą jeden,
 n – liczba respondentów, przy czym $i = (1, 2, \dots, n)$.

Postępowanie w analizie percepcji usługi przez respondentów jest analogiczne jak w przypadku analizy oczekiwań. Dla każdego atrybutu jakości percepcja usługi przez respondentów wyrażona za pomocą wartości lingwistycznych zamieniana jest na liczby rozmyte, a następnie uśredniana. Wynikiem jest średnia liczba rozmyta $\bar{\tilde{B}}$. Dla j -tego atrybutu jakości, gdzie $j = (1, 2, \dots, m)$, średnią liczbę rozmytą $\bar{\tilde{B}}_j$ obliczono według następującego równania (zob. [Chien, Tsai 2000, s. 291]):

$$\bar{\tilde{B}}_j = \frac{\tilde{B}_{1j} + \tilde{B}_{2j} + \dots + \tilde{B}_{nj}}{n} = \frac{\left(\sum_{i=1}^n b_1^{(i)}, \sum_{i=1}^n b_2^{(i)}, \sum_{i=1}^n b_3^{(i)} \right)}{n} = (b_1, b_2, b_3). \quad (3)$$

Ocena j -tego atrybutu jakości wymaga porównania dwóch liczb rozmytych: $\bar{\tilde{A}}_j$ i $\bar{\tilde{B}}_j$. W tym celu należy obliczyć odpowiednio (zob. [Chien, Tsai 2000, s. 293]):

$$v_{(A)j} = \frac{a_1 + 2a_2 + a_3}{4}, \quad (4)$$

$$v_{(B)j} = \frac{b_1 + 2b_2 + b_3}{4}. \quad (5)$$

Porównanie wartości $v_{(A)j}$ i $v_{(B)j}$ według następującego wzoru (zob. [Chien, Tsai 2000, s. 293]):

$$\text{luka} = v_{(B)j} - v_{(A)j} \quad (6)$$

umożliwi obliczenie tzw. luki jakości. Wartość ujemna oznacza, że oczekiwania klientów nie zostały spełnione. Wartość dodatnia informuje, że ocena jakości usługi przewyższyła oczekiwania klienta.

3. Przykład empiryczny

Na potrzeby niniejszego opracowania przeprowadzono badanie oceny jakości oferty edukacyjnej jednej z niepublicznych szkół wyższych zlokalizowanych na terenie Dolnego Śląska. W badaniu wzięło udział 80 studentów pierwszego roku studiów niestacjonarnych jednego z wydziałów uczelni.

Metoda SERVQUAL ze względu na swój uniwersalny charakter może być stosowana w badaniu jakości usług w różnych branżach. Jednak ogólność stwierdzeń często wymusza przyjęcie innych, bardziej odpowiadających specyfice danej usługi. Dlatego również w niniejszym badaniu zaproponowano 45 stwierdzeń (określanych w dalszej części artykułu mianem atrybutów jakości) wyszczególnionych w ramach pięciu kryteriów: „konkretność” (atrybuty 1-12), „rzetelność obsługi” (atrybuty 13-25), „chęć współpracy” (atrybuty 26-31), „pewność” (atrybuty 32-36), „empatia” (atrybuty 37-45) (zob. tab. 2-6)¹.

Tabela 2. Atrybuty jakości w ramach pierwszego kryterium

Atrybut 1-12	Konkretność
1	Stosowane techniki prezentacji (np. rzutnik multimedialny, tablice typu <i>flip chart</i>)
2	Wielkość grup na ćwiczeniach i laboratoriach
3	Prezentacja i aparycja prowadzącego wykłady/ćwiczenia/laboratoria
4	Możliwość korzystania z komputerów z dostępem do Internetu
5	Wyposażenie sal dydaktycznych i laboratoriów
6	Komfort sal wykładowych i budynków wydziałowych
7	Wygląd budynków wydziałowych i ich otoczenia
8	Dostęp do miejsc parkingowych
9	Dostępność lektur obowiązkowych (liczba egzemplarzy podstawowych podręczników)
10	Aktualność księgozbioru
11	Dostępność informacji organizacyjnych (np. zmiany godzin zajęć, sal dydaktycznych)
12	Położenie tablic informacyjnych i ich przejrzystość

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3. Atrybuty jakości w ramach drugiego kryterium

Atrybut 13-25	Rzetelność obsługi
13	Przydatność omawianych problemów, zagadnień w pracy zawodowej
14	Dostępność materiałów dydaktycznych (drukowanych, elektronicznych)
15	Informowanie o programie nauczania przedmiotu
16	Przedstawienie wymagań egzaminacyjnych/zaliczeniowych na początku zajęć
17	Zrozumiałe i jednoznaczne kryteria oceniania
18	Formy i metody prowadzenia zajęć (np. studium przypadków)
19	Jasny i zrozumiały język prowadzącego
20	Spokój i opanowanie prowadzącego
21	Solidność (np. regularność i punktualność odbywania zajęć)
22	Jasność regulacji i procedur dotyczących studiowania
23	Obsługa i organizacja biblioteki i czytelní
24	Sprawność działania administracji dziekanatu i sekretariatu
25	Fachowość i uprzejmość obsługi pracowników dziekanatu i sekretariatu

Źródło: opracowanie własne.

¹ Propozycje atrybutów jakości oraz ich przyporządkowanie do poszczególnych kryteriów stosowane w badaniach dotyczących oceny satysfakcji studentów można również znaleźć m.in. w opracowaniach: [Arambewela, Hall 2006, s. 141-163; Ruby 1998, s. 331-341].

Tabela 4. Atrybuty jakości w ramach trzeciego kryterium

Atrybut 26-31	Chęć współpracy
26	Dostęp do biblioteki (godziny otwarcia itp.)
27	Dostęp do czytelni (godziny otwarcia itp.)
28	Chęć pomocy ze strony pracowników biblioteki i czytelni
29	Warunki i organizacja pracy dziekanatu i sekretariatu (np. godziny przyjęć studentów)
30	Dostęp do pracowników administracyjnych
31	Postępowanie w sprawach skarg i odwołań studentów

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 5. Atrybuty jakości w ramach czwartego kryterium

Atrybut 32-36	Pewność
32	Zaangażowanie prowadzącego zajęcia
33	Wiedza prowadzących o wykładanym przedmiocie
34	Powiązanie teorii z praktycznym wykorzystaniem wiedzy
35	Umiejętność przekazywania wiedzy przez prowadzących
36	Przedstawianie najnowszych osiągnięć z danej dziedziny

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 6. Atrybuty jakości w ramach piątego kryterium

Atrybut 37-45	Empatia
37	Możliwość przygotowania się do kariery zawodowej
38	Możliwość rozwijania własnych umiejętności
39	Długość przerw między zajęciami
40	Równomierne obciążenie nauką w ciągu roku akademickiego
41	Kontakt prowadzących ze studentami
42	Dostępność prowadzących poza zajęciami
43	Pomoc ze strony prowadzących (konsultacje, opieka naukowa)
44	Opieka i wskazówki w momencie rozpoczynania studiów
45	Zindywidualizowane podejście pracowników dziekanatu i sekretariatu do studenta

Źródło: opracowanie własne.

Kwestionariusz ankiety składał się z dwóch części umożliwiających pomiar oczekiwań respondentów oraz ocenę percepcji usługi. Pominięto względną ocenę pięciu kryteriów, uznając tym samym ich jednakowy wkład w ogólną postrzeganą jakość usługi.

Luki jakości dla przeprowadzonego badania wyszczególniono w tab. 7-11.

Tabela 7. Luki jakości dla pierwszego kryterium oraz średnie liczby rozmyte dla poszczególnych atrybutów jakości

Numer atrybutu	Oczekiwania				Percepcja				Luka jakości
	a_1	a_2	a_3	$v_{(A)}$	a_1	a_2	a_3	$v_{(B)}$	
1	0,480	0,724	0,873	0,700	0,415	0,651	0,852	0,642	-0,058
2	0,477	0,718	0,879	0,698	0,356	0,587	0,801	0,583	-0,115
3	0,448	0,680	0,847	0,664	0,471	0,712	0,919	0,703	0,040
4	0,494	0,741	0,884	0,715	0,263	0,471	0,690	0,474	-0,242
5	0,569	0,831	0,941	0,793	0,324	0,547	0,765	0,546	-0,247
6	0,565	0,828	0,931	0,788	0,262	0,468	0,692	0,472	-0,316
7	0,438	0,672	0,845	0,657	0,291	0,491	0,716	0,497	-0,159
8	0,519	0,767	0,898	0,738	0,345	0,561	0,773	0,560	-0,178
9	0,601	0,872	0,948	0,823	0,262	0,474	0,693	0,476	-0,348
10	0,570	0,834	0,938	0,794	0,329	0,549	0,759	0,547	-0,247
11	0,613	0,887	0,958	0,836	0,363	0,593	0,802	0,588	-0,248
12	0,519	0,767	0,915	0,742	0,409	0,648	0,859	0,641	-0,101

Źródło: obliczenia własne.

Tabela 8. Luki jakości dla drugiego kryterium oraz średnie liczby rozmyte dla poszczególnych atrybutów jakości

Numer atrybutu	Oczekiwania				Percepcja				Luka jakości
	a_1	a_2	a_3	$v_{(A)}$	a_1	a_2	a_3	$v_{(B)}$	
13	0,522	0,776	0,929	0,751	0,422	0,657	0,864	0,650	-0,101
14	0,574	0,840	0,942	0,799	0,312	0,529	0,743	0,528	-0,271
15	0,517	0,767	0,923	0,744	0,434	0,677	0,883	0,668	-0,076
16	0,626	0,904	0,952	0,847	0,478	0,724	0,907	0,708	-0,138
17	0,606	0,878	0,955	0,829	0,457	0,701	0,895	0,688	-0,141
18	0,531	0,785	0,944	0,761	0,452	0,692	0,900	0,684	-0,077
19	0,620	0,895	0,958	0,842	0,434	0,672	0,871	0,662	-0,180
20	0,578	0,843	0,941	0,801	0,521	0,776	0,962	0,759	-0,042
21	0,501	0,747	0,920	0,729	0,465	0,709	0,915	0,700	-0,029
22	0,569	0,831	0,958	0,797	0,419	0,660	0,877	0,654	-0,144
23	0,542	0,799	0,942	0,771	0,442	0,680	0,887	0,672	-0,098
24	0,565	0,826	0,950	0,792	0,371	0,602	0,812	0,597	-0,195
25	0,592	0,860	0,958	0,818	0,416	0,663	0,853	0,649	-0,169

Źródło: obliczenia własne.

Tabela 9. Luka jakości dla trzeciego kryterium oraz średnie liczby rozmyte dla poszczególnych atrybutów jakości

Numer atrybutu	Oczekiwania				Percepcja				Luka jakości
	a_1	a_2	a_3	$v_{(A)}$	a_1	a_2	a_3	$v_{(B)}$	
26	0,547	0,805	0,942	0,775	0,414	0,645	0,856	0,640	-0,135
27	0,555	0,814	0,944	0,782	0,403	0,637	0,845	0,631	-0,151
28	0,583	0,849	0,951	0,808	0,445	0,689	0,877	0,675	-0,133
29	0,557	0,817	0,948	0,785	0,428	0,669	0,874	0,660	-0,125
30	0,526	0,776	0,922	0,750	0,385	0,619	0,829	0,613	-0,137
31	0,545	0,802	0,937	0,772	0,353	0,578	0,779	0,572	-0,199

Źródło: obliczenia własne.

Tabela 10. Luka jakości dla czwartego kryterium oraz średnie liczby rozmyte dla poszczególnych atrybutów jakości

Numer atrybutu	Oczekiwania				Percepcja				Luka jakości
	a_1	a_2	a_3	$v_{(A)}$	a_1	a_2	a_3	$v_{(B)}$	
32	0,576	0,840	0,951	0,802	0,479	0,721	0,924	0,711	-0,090
33	0,603	0,875	0,958	0,828	0,538	0,797	0,960	0,773	-0,055
34	0,597	0,866	0,958	0,822	0,452	0,692	0,886	0,681	-0,141
35	0,624	0,901	0,962	0,847	0,449	0,692	0,876	0,677	-0,170
36	0,507	0,759	0,895	0,730	0,415	0,651	0,852	0,642	-0,087

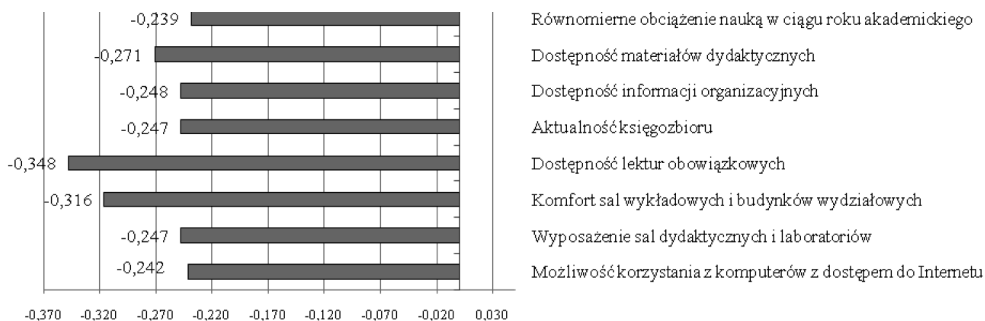
Źródło: obliczenia własne.

Tabela 11. Luka jakości dla piątego kryterium oraz średnie liczby rozmyte dla poszczególnych atrybutów jakości

Numer atrybutu	Oczekiwania				Percepcja				Luka jakości
	a_1	a_2	a_3	$v_{(A)}$	a_1	a_2	a_3	$v_{(B)}$	
37	0,527	0,782	0,908	0,750	0,401	0,631	0,840	0,626	-0,124
38	0,553	0,814	0,931	0,778	0,399	0,631	0,824	0,621	-0,157
39	0,487	0,733	0,898	0,713	0,394	0,622	0,843	0,620	-0,092
40	0,576	0,840	0,951	0,802	0,345	0,564	0,779	0,563	-0,239
41	0,572	0,834	0,943	0,796	0,451	0,692	0,894	0,682	-0,114
42	0,515	0,765	0,920	0,741	0,327	0,544	0,753	0,542	-0,199
43	0,562	0,823	0,941	0,787	0,381	0,610	0,808	0,603	-0,184
44	0,557	0,820	0,940	0,784	0,400	0,637	0,835	0,627	-0,157
45	0,594	0,863	0,955	0,819	0,397	0,637	0,831	0,625	-0,194

Źródło: obliczenia własne.

Tylko prezentacja i aparycja prowadzącego wykłady/ćwiczenia/laboratoria przewyższyła oczekiwania respondentów. W pozostałych przypadkach zaobserwowano luki jakości. Największe luki dotyczą atrybutów wyszczególnionych w ramach pierwszego kryterium. Luki o wartościach mniejszych niż $-0,23$ zestawiono na rys. 4.

Rys. 4. Luki jakości

Źródło: opracowanie własne.

Stosunkowo najlepiej zostały ocenione takie atrybuty jakości, jak:

- kryterium pierwsze: stosowane techniki prezentacji,
- kryterium drugie: informowanie o programie nauczania przedmiotu, formy i metody prowadzenia zajęć, spokój i opanowanie prowadzącego, solidność, obsługa i organizacja biblioteki i czytelnicy,
- kryterium trzecie: warunki i organizacja pracy dziekanatu i sekretariatu,
- kryterium czwarte: zaangażowanie prowadzącego zajęcia, wiedza prowadzących o wykładanym przedmiocie, przedstawianie najnowszych osiągnięć z danej dziedziny,
- kryterium piąte: długość przerw między zajęciami.

4. Podsumowanie

Szkoła wyższa winna zaangażować się w poprawę jakości tych atrybutów, które zostały ocenione nisko przez studentów, a jednocześnie mają dla nich duże znaczenie. W przeprowadzonym badaniu dostępność lektur obowiązkowych oraz komfort sal wykładowych i budynków to atrybuty jakości, dla których wystąpiła największa różnica między percepcją usługi a oczekiwaniami.

Najwięcej rozbieżności między percepcją a oczekiwaniami odnotowano dla pierwszego kryterium („konkretność”). Stosunkowo niewielkie luki jakości zaobserwowano dla atrybutów kryterium trzeciego („chęć współpracy”) i czwartego („pewność”).

Istnieje niewiele badań dotyczących jakości usług (szczególnie na płaszczyźnie szkolnictwa wyższego), w których zastosowano rozmytą modyfikację metody SERVQUAL. Nie ma zatem zaleceń co do postaci funkcji przynależności liczb rozmytych stosowanych w pomiarze oczekiwań i percepcji studentów. Nie ma w literaturze przedmiotu również wytycznych co do stosowania konkretnej postaci liczby rozmytych. Najczęściej są to liczby trójkątne, ale można wskazać również opracowania, w których wartościom lingwistycznym przyporządkowywane zostały liczby trapezoidalne. Wybór postaci liczby rozmytej oraz zakres jej dziedziny ma istotne znaczenie w tego typu badaniach, wpływa bowiem zarówno na sam pomiar oczekiwań i percepcji usługi, jak i na sposób identyfikacji luk jakości.

Literatura

- Alexander J., Hill N., *Pomiar satysfakcji i lojalności klientów*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2003.
- Arambewela R., Hall J., *A comparative analysis of international education satisfaction using SERVQUAL*, „Journal of Services Research” 2006, vol. 6.
- Benitez J.M., Martin J.C., Roman C., *Using fuzzy number for measuring quality of service in the hotel industry*, „Tourism Management” 2007, vol. 28.
- Bugdol M., *Zarządzanie jakością w urzędach administracji publicznej*, Difin, Warszawa 2008.
- Chien Ch.-J., Tsai H.-H., *Using fuzzy number to evaluate perceived service quality*, „Fuzzy Sets and Systems” 2000 no 116.
- Dziadkowiec J., *Wybrane metody badania i oceny jakości usług*, [w:] Zeszyty Naukowe AE w Krakowie nr 717, AE, Kraków 2006.
- Huang T.-T., Huang W.-T., *Using statistical data and signed distance of fuzzy aggregate evaluation method on application of measuring service quality of hotel*, „Information and Management Sciences” 2005 vol. 16, no 3.
- Kandel A., *Fuzzy techniques in pattern recognition*, John Wiley & Sons, New York 1982.
- Ruby C.A., *Assessing satisfaction with selected student services using SERVQUAL, a market-driven model of service quality*, „NASPA Journal” 1998 vol. 35, no 4.
- Sagan A., *Skale jako podstawowy instrument pomiaru w badaniach satysfakcji i lojalności*, StatSoft Polska, Kraków 2003.

THE MEASUREMENT AND EVALUATION OF SERVICE QUALITY BY APPLYING FUZZY SERVQUAL METHOD

Summary: SERVQUAL method is one of the most frequently used methods when measuring and evaluating service quality. The main aim of this paper is to present a modification of this method which consists of using fuzzy numbers. Empirical research, which has been carried out, made it possible to characterize methodology of the fuzzy SERVQUAL method.